BULLETIN SLOVENSKEJ ASOCIÁCIE KNIŽNÍC

ROČNÍK 30
ČÍSLO 4/2022

Slovenská asociácia knižníc

1992 - 2022
Slovenská
asociácia
knižníc

Bulletin Slovenskej asociácie knižníc

Ročník 30 číslo 4/2022

OBSAH / *TABLE OF CONTENTS*

Roman Večerek: Úvodník/ *Editorial* /3
Ondrej Látka: Stále na ceste.../ *Still on the road...* /4

ČLÁNKY / *MAIN ARTICLES*
Ondrej Látka: Volebné valné zhromaždenie Slovenskej asociácie knižníc/ *Electoral General Assembly of the Slovak Library Association* /6
30 rokov Slovenskej asociácie knižníc/*30 years of the Slovak Library Association*
Ľudmila Čelková: Päť otázok predsedovi SAK Ondrejovi Látkovi/ *Five questions to the chairman of the Slovak Library Association, Ondrej Látka* /14
30 rokov Bulletinu Slovenskej asociácie knižníc/*30 years of the Bulletin of the Slovak Library Association*
Kamila Fircáková: Päť otázok výkonnej redaktorke Bulletinu SAK Zuzane Babicovej/ *Five questions to the executive editor of the Bulletin of the Slovak Library Association, Zuzana Babicová* /16
Viera Ristvejová: Z ceny ministerky kultúry sa teší Knižnica pre mládež mesta Košice/ *The Library for Youth in Košice is enjoying the prize of the Minister of Culture* /20
Danka Molčanová: KOMUNITNÁ KNIŽNICA XII. Vranov nad Topľou 2022/ *COMMUNITY LIBRARY XII. Vranov nad Topľou 2022* /24
Katarína Matušková: Konferencia Knižnice 2022 sa stala priestorom pre všetkých – závery/ *The Library Conference 2022 became a space for everyone – conclusions of the Conference* /31
Katarína Kozáková: Medzinárodné stretnutie bibliografov Hradec Králové/ *International meeting of bibliographers in Hradec Králové* /36
Valéria Závadská: História prešovskej vedeckej knižnice v spomienkach/ *The history of the State Scientific Library in Prešov in memories* /40
Vanda Rozenbergová: Storočnica Hornonitrianskej knižnice/ *Centenary of the Upper Nitra Library* /49
Ľubica Malá: Nové služby v Knižnici Juraja Fándlyho v Trnave alebo 95 rokov sme tu pre vás/ *New services at the The Library of Juraj Fándly in Trnava or "we have been here for you for 95 years"* /54

Zo života nečlenských knižníc / *From the Life of Non-members Libraries*
Zuzana Martinkovičová: Mestská knižnica Leopoldov/ *City Library in Leopoldov* /57

Naša anketa: Pohľad na profesiu knihovníka / *Our Survey: A look at the profession of a librarian*
Darina Obušeková: Kľúčovou kompetenciou knihovníka je vizionárstvo - rozhovor s Lenkou Frankovičovou/ *The key competence of a librarian is to be a visionary - interview with Lenka Frankovičová* /60

INFORMÁCIE / *INFORMATION*
Ján Šimko: Valné zhromaždenie SSKK/ *General Assembly of the Slovak Librarians and Libraries Association* /63
Valéria Závadská: Týždeň vedy a techniky 2022 v knižnici/ *Science and Technology Week 2022 in the Library* /65
Soňa Šóky: O odhodenej plastovej fľaši/ *About a discarded plastic bottle* /67
Anna Tarajčáková: Budúcnosť planéty je v našich rukách/ *The future of the planet is in our hands* /68
Monika Ferková: Štvornožky ku knihám/ *Crawling towards books* /71
Oľga Bujnová: O včelách sa učíme, aj si o nich čítame/ *We learn about bees and we also read about them* /74
Tatiana Babincová: Inovatívne projekty Mestskej knižnice Ružomberok/ *Innovative projects of the City Library in Ružomberok* /77

Z našich vydaní / *From our Editions*
Ivana Poláková: Digital Humanities – nástroje sprístupňovania kultúrneho dedičstva/ *Digital Humanities – tools for making historical heritage accessible* /85

ZAHRANIČNÁ SPOLUPRÁCA/ *FOREIGN COOPERATION*
Monika Lopušanová: Nové informačné centrá v Ústrednej knižnici FiF UK na podporu štúdia kórejčiny a čínštiny/ *New information centres in the Central Library of The Faculty of Arts at Comenius University in Bratislava to support the study of Korean and Chinese* /90
Soňa Kostrábová: Dobrá prax inšpiruje/ *Good practice inspires* /93

Personálie / *Personalities*
Ivana Poláková: Stopy v čase/ *Traces in time*
Významné osobnosti v odborných komisiách SAKu: (Mgr. Peter Klinec, Ing. Igor Prokop, doc. Miloš Kovačka)/ *Significant personalities in the professional committee of the Slovak Library Association:*
(Mgr. Peter Klinec, Ing. Igor Prokop, doc. Miloš Kovačka) /97

DIGITAL HUMANITIES – NÁSTROJ SPRÍSTUPŇOVANIA HISTORICKÉHO DEDIČSTVA/ *DIGITAL HUMANITIES – TOOLS FOR MAKING HISTORICAL HERITAGE ACCESSIBLE*

V dňoch 12. a 13. októbra 2022 sa v priestoroch Štátnej vedeckej knižnice (ŠVK) v Banskej Bystrici konala vedecká konferencia s medzinárodnou účasťou **Digital humanities – nástroje sprístupňovania historického dedičstva.**

Konferencia bola výstupom projektu **SKRIPTOR** (APVV-19-0456), ktorý prebieha od r. 2020 do r. 2024 s názvom *Inovatívne sprístupnenie písomného dedičstva Slovenska prostredníctvom systému automatickej transkripcie historických rukopisov.*

Riešiteľské organizácie projektu sú:

- Univerzita Mateja Bela (UMB) v B. Bystrici (zodp. riešiteľ doc. Mgr. Imrich Nagy, PhD.)

Stojaci - garant prof. PhDr. Dušan Katuščák, PhD. – úvodné slovo, sediaci - zodp. riešiteľ doc. Mgr. Imrich Nagy, PhD.

- ŠVK v B. Bystrici – partner (garant prof. PhDr. Dušan Katuščák, PhD.).

Uvedení páni boli zároveň aj odbornými garantmi konferencie.

Všeobecný kontextový rámec projektu SKRIPTOR a výskumu transkripcie historických dokumentov s použitím umelej inteligencie tvorí oblasť vedeckej a praktickej činnosti nazývanej Digital humanities.

Digital humanities (digitálnu humanistiku) možno považovať za spoločné pomenovanie a prierezovú metodológiu pre všetky aplikácie informačných a komunikačných technológií (IKT) v spoločenských a humanitných vedách, odboroch a disciplínach a v im zodpovedajúcej praxi. Táto metodológia sa komplexne uplatnila v projekte **READ**, ktorý sa realizoval v rámci programu *Horizon 2020* a prebiehal v r. 2016 – 2019. Autorom a koordinátorom projektu bol prof. G. Mühlberger z Univerzity v Innsbrucku.

Udržateľnosť projektu READ je zabezpečená v združení **READ-COOP** (*A European Cooperative Society*). Združenie má v r. 2022 vyše 100 členov z 24 krajín.

Jedinou členskou krajinou zo strednej a východnej Európy je zatiaľ ***Slovensko***, hoci v oblasti transkripcie sú, samozrejme, aktívne aj ďalšie krajiny.

Kľúčový inovatívny **nástroj** na transkripciu historických rukopisných dokumentov je ***Transkribus***. Je to komplexná platforma na:

- digitalizáciu,

- rozpoznávanie textu podporované umelou inteligenciou, ako aj
- prepis a vyhľadávanie historických dokumentov – z akéhokoľvek miesta, kedykoľvek a v akomkoľvek jazyku.

S Transkribus Lite je možné použiť *Transkribus* v prehliadači osobných počítačov a smartfónov. Mnohé z funkcií klienta Transkribus Expert môžu byť použité aj v Transkribus Lite.

Platforma *Transkribus* integruje nástroje vyvinuté výskumnými skupinami v celej Európe vrátane:

- *Skupiny pre rozpoznávanie vzorov a technológie ľudského jazyka* Technickej univerzity vo Valencii a
- skupiny *CITlab University* v Rostocku.

V súčasnosti s platformou pracujú tisíce historikov, archivárov, knihovníkov...

Platforma bola vytvorená v kontexte dvoch predchádzajúcich projektov EÚ *tranScriptorium* (2013 – 2015) a READ (2016 – 2019).

Na Slovensku sme začali pracovať s platformou Transkribus v r. 2017 a informovali sme verejnosť o našich prvých modeloch transkripcie rukopisov. Spočiatku išlo o individuálnu iniciatívu, ktorá vďaka osvietenej ústretovosti ľudí z UMB prerástla do inštitucionálneho výskumu v projekte SKRIPTOR. V platforme Transkribus používame stroj umelej inteligencie HTR+ (Handwritten Text Recognition) a PyLaia. Tieto stroje zatiaľ nemôžu okamžite automaticky transkribovať rôzne historické rukopisy. *Najprv musí byť stroj vyškolený na konkrétny typ písma a rukopisu.*

Hlavným cieľom praktických experimentov v projekte SKRIPTOR v súčasnosti je tvorba modelov transkripcie. **Spoločnou víziou** vedcov, expertov a iných používateľov z oblasti písomného dedičstva je, *aby sa verejne dostupné modely transkripcie postupne stali užitočným spoločným nástrojom pre automatickú transkripciu historických dokumentov.*

Je potrebné dosiahnuť takú úroveň, aby už nebolo potrebné tvoriť pre každú zbier-

Prednáška Zoltána Szatucsek z Maďarského národného archívu , vľavo stojaci tlmočník z maďarského jazyka

ku rukopisov a tlačí samostatné modely. ***K tomuto cieľu však vedie dlhá cesta*** *a je nevyhnutné vytvoriť množstvo parciálnych modelov.*

Predstavitelia *Digital humanities* na Slovensku majú k tejto iniciatíve ako k podozrivej novote **rozličné postoje**.

Od nadšených prejavov súhlasu a obdivu po veľmi rezervované až odmietavé postoje (typu „to nie je nič pre nás", „máme iné starosti", „umelá inteligencia nenahradí nás expertov").

Často ide o reakcie, ktoré na jednej strane síce verbálne deklarujú záujem o „digitalizáciu" a „umelú inteligenciu", no na druhej strane svedčia o nedostatočných vedomostiach o problematike a možnostiach digitalizácie a využitia umelej inteligencie.

Problémom je zrejme aj fakt, *že Transkribus nie je hotový nástroj, „policový softvér"* hotový na „klikanie", ale nástroj, ktorý sa kolektívne stále tvorí a zdokonaľuje.

Postoje niektorých svedčia skôr o uprednostnení tradičných paradigiem práce a výskumu ako o reálnej snahe hľadať inovatívne nástroje sprístupnenia a interpretácie nášho obrovského historického písomného dedičstva ako súčasti európskeho kultúrneho dedičstva.

Našou úlohou je tvoriť modely, ktoré umožnia transkripciu písomného dedičstva z našej kultúrnej a jazykovej oblasti, pre ktorú sú charakteristické určité druhy písma, jazyky, znaky, štýly, diakritika a pod.

Pre náš projekt SKRIPTOR sú veľmi cenné pracovné kontakty s výskumníkmi z akademických pracovísk, knižníc a archívov. Preto sme boli veľmi radi, že po výzve sa nám prihlásilo veľa prednášajúcich z rôznych inštitúcii.

V prvý deň konferencie odznelo 6 prednášok, z toho jedna „priletela spoza oceánu" a jednu sme si vypočuli v maďarskom jazyku, samozrejme aj s perfektným prekladom k tomu.

Išlo o nasledovné príspevky ***v bloku Digital humanities***:

Globálny pohľad na digitalizáciu a modernizáciu elektronických služieb štátnych archívov v európskom kontexte poskytol príspevok autorov **M. Pékovej a D. Ryšku**.

O masovej digitalizácii v Slovenskej národnej knižnici v Martine mal informovať **J. Kováčik**, žiaľ, nezúčastnil sa konferencie z pracovných dôvodov.

O skúsenostiach a výsledkoch digitalizácie zbierok v UK SAV informovala **I. Kollárová.**

M. Mikušková a L. Nižníková opísali prístup k transkripcii historickej tlače, dokonca spoza oceánu, kde boli na služobnej ceste.

O digitalizácii fondu komorskogrófskeho úradu v Banskej Štiavnici porozprával **J. Michelík.**

J. Šedivý poskytol svoje poznatky a skúsenosti o digitalizácii prameňov k dejinám Bratislavy.

Veľmi cenná je tiež iniciatíva a projekt **P. Labanca** zameraný na Digital humanities v historických vedách v Trnave.

V bloku Transkribus našu konferenciu významne obohatil **Z. Szatucsek** z Maďarského národného archívu, ktorý dokázal, že transkripciou sa môžu a majú zaoberať hlavné národné pamäťové inštitúcie a súčasne prezentuje skúsenosti s platformou Transkribus.

Prvý deň rokovania skončil búrlivou diskusiou a následne spoločenským večerom.

V druhý deň odznelo 7 prednášok.

Úvodné slovo patrilo garantovi projektu - prof. PhDr. Dušan Katuščák, PhD.

Následne jednotliví výskumníci projektu SKRIPTOR informovali o stave výskumu a tvorbe modelov pre zvolené archívne zbierky.

Garant prof. PhDr. Dušan Katuščák, PhD.

P. Maliniak vysvetlil postup a skúsenosti s transkripciou rukopisných kázní Izáka Abrahamidesa.

Študentka **K. Kováčová** opísala možnosti transkripcie nemeckej rukopisnej kuchárskej knihy z roku 1667.

P. Kunec a absolvent štúdia histórie **M. Katreniak** priniesli poznatky o transkripcii kanonických vizitácií.

O. Tomeček opísal prístup a výsledky transkripcie novolatinského rukopisu reambulačného protokolu.

M. Bôbová predstavila možnosti využitia digitalizácie vo výskume dejín knižnej kultúry.

A. Kurhajcová vysvetlila postupy a skúsenosti s transkripciou rukopisu J. M. Hurbana.

Poslednou bola prednáška **I. Nagyho**, zodpovedného riešiteľa celého projektu, ktorý

Pohľad na účastníkov konferencie, zľava - sediaci zodp. riešiteľ doc. Mgr. Imrich Nagy, PhD., stojaci garant prof. PhDr. Dušan Katuščák, PhD.

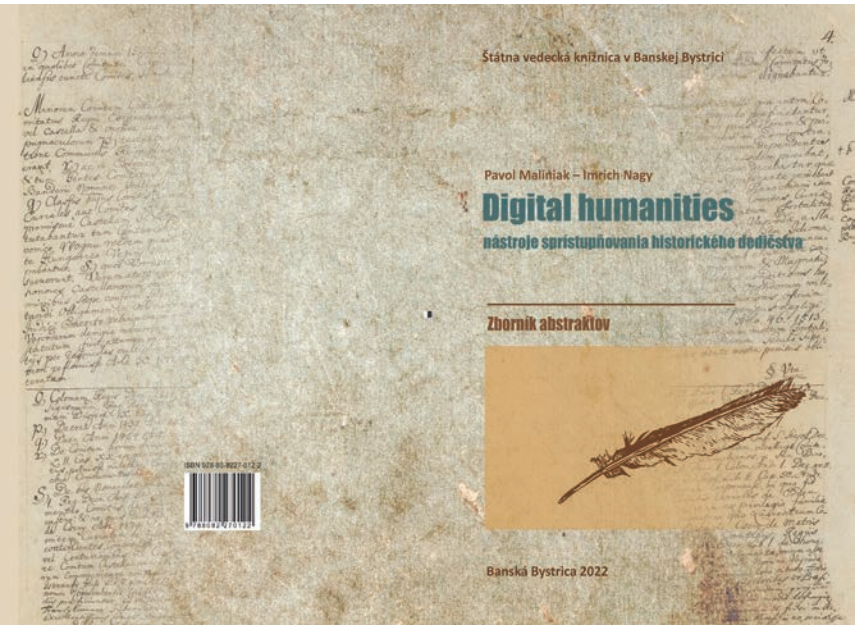

Obálka zborníka Scriptor

predstavil postup a výsledky transkripcie Csákósovho katalógu korešpondencie Koháryovcov.

Počas obidvoch dní prebiehali búrlivé diskusie či už priamo v prednáškovej miestnosti, alebo aj mimo nej. Konferencie sa zúčastnilo prvý deň 55 a druhý deň 49 účastníkov, z rôznych inštitúcií: z archívov, múzeií, galérií, pamiatkových úradov, univerzít, knižníc dokonca aj mincovne z Kremnice...

Na záver konferencie si vopred zahlásení účastníci konferencie prezreli Digitalizačné centrum Slovenskej národnej galérie v Banskej Bystrici za asistencie Ing. J. Šperku. Odniesli si zborník abstraktov i odbornú literatúru, či ponukové zoznamy.

Čo dodať záverom? Prof. D. Katuščák v priebehu záverečnej diskusie povedal:

„Som rád, že všetci oslovení, po prvej nedôvere sa zapojili to tohto projektu. Majú skvelé až nadštandardné výsledky a hlavne sa zapojili študenti, ktorých téma oslovila. Veď je to ich budúcnosť, je to pre nich!.“

Na záver konferencie zaznelo poďakovanie účastníčky a zároveň prednášajúcej doc. I. Kollárovej: „ Gratulujem vám milí kolegovia. Nečakala som, že to bude také zaujímavé, obohacujúce. Je to geniálna vec..!“

Želáme si, aby čo najskôr vyšla tlačou monografia, pripravovaná riešiteľmi projektu!

Ing. Ivana Poláková, PhD.
Štátna vedecká knižnica v Banskej Bystrici
svkbb@svkbb.eu
Foto: archív autorky